

มหาวิทยาลัยมหิดล
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

การประชุมวิชาการคุณภาพ (Quality Conference) ครั้งที่ 5/2563

เรื่อง “สร้างเสริมสุขภาพ โอกาสจากวิกฤติ Covid-19”

วันพุธที่ 23 กันยายน 2563 เวลา 13.00-15.00 น.

ถ่ายทอดสดด้วยสัญญาณภาพ/เสียงผ่านระบบเน็ตเวิร์ค (SIBN)

วิทยากร ได้แก่

1. ศ. นพ.กิริติ เจริญชลวานิช	รองคณบดีฝ่ายสร้างเสริมสุขภาพ
2. รศ. ดร. นพ.ประวิทย์ อัครเสรินนท์	หัวหน้าสถานการแพทย์แผนไทยประยุกต์
3. พท.ป.ศลิตา ประชาภิ	แพทย์แผนไทยประยุกต์
4. พท.ป.ฉันทน์ภู่ ทิพย์เจริญธัม	แพทย์แผนไทยประยุกต์ (ผู้อำนวยการพิเศษ)
5. พท.ป.สุธาทิพย์ มหาเจริญศิริ	แพทย์แผนไทยประยุกต์

ผู้ดำเนินการอภิปราย : รศ. พญ.อรอุมา ชัยวัฒน์ ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายพัฒนาคุณภาพ

สรุปประเด็นสำคัญ

ศ. นพ.กิริติ เจริญชลวานิช รองคณบดีฝ่ายสร้างเสริมสุขภาพ กล่าวถึง ช่วงสถานการณ์ระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Covid-19) งานสร้างเสริมสุขภาพมีการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ตามข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติเพื่อไม่ให้เกิดการระบาดโดยเว้นระยะในการใกล้ชิดกัน เมื่อไม่ได้พบปะกัน เราจะดูแลสุขภาพอย่างไร ซึ่งคณะฯ กำหนดเป้าหมายเรื่องของคุณภาพ ที่สอดคล้องกับองค์การอนามัยโลก (WHO) ดังนั้นงานสร้างเสริมสุขภาพที่มีหน้าในการสร้างคุณภาพของคุณภาพและสุขภาพที่สมดุลทุกเพศวัย โดยนำเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ข้อที่ 3 จาก 17 global goals : Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages (การดูแลสุขภาพให้แข็งแรงและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนทุกวัย) (ที่มา www.un.org/sustainabledevelopment/health) มาเป็นแนวทางในการดำเนินการ

สถานการณ์ Covid-19 ในสัปดาห์ที่แล้ว ยังมีผู้ติดเชื้อ 29 ล้านคน แต่ขณะนี้เพิ่มขึ้นเป็น 31 ล้านคน มีผู้เสียชีวิตเกือบ 1 ล้านคน มากกว่าสงครามโลกที่ผ่านมา ท่ามกลางวิกฤติ ประเทศไทยได้รับการยกย่องว่า มีการดูแลและควบคุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างดี ซึ่งยอดรวมของผู้ติดเชื้อ 3,511 คน เป็นอันดับ 131 - 135 ของโลก จากตอนแรกอยู่ในอันดับ Top 5 อย่างไรก็ตามด้วยประเทศเพื่อนบ้านเราก็มีการติดเชื้อกันมาก จึงมีโอกาสแพร่กระจายเข้ามาประเทศไทยได้ เราจึงต้องเฝ้าระวังอย่างดี สำหรับผู้ป่วยของประเทศไทยอายุที่ติดเชื้อน้อยที่สุดคือ 1 เดือน อายุมากที่สุดคือ 97 ปี อายุเฉลี่ย 37 ปี จากงานวิจัยระบุว่า กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงคือ ผู้สูงอายุ พบว่า มีการเสียชีวิตมาก โดยเฉพาะผู้ที่มีโรคประจำตัว ความเสี่ยงต่ออาการรุนแรงของโรคเพิ่มขึ้นตามอายุและในผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น ความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง และโรคมะเร็ง ทำให้เกิดการสูญเสียมากขึ้น ซึ่งภาวะความดันโลหิตสูง หรือเบาหวาน เป็นสาเหตุภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังของประเทศไทยอันดับแรก แต่เป็นโรคที่สามารถป้องกันได้ โดย WHO กำหนดว่า การรับประทานอาหารต้องถูกสุขลักษณะ เลี่ยงหวาน เค็ม มัน เพิ่มกิจกรรมทางกาย/ออกกำลังกาย งด/ลดสูบบุหรี่ งด/ลดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อลดโรคเจ็บป่วยเรื้อรัง งานสร้างเสริมสุขภาพจึงดำเนินโครงการเหล่านี้ในนักศึกษาและบุคลากร อีกทั้งองค์กรอนามัยโลกกล่าวว่า ถ้าเราออกกำลังกาย เดิน โยคะ หรือฝึกออกกำลังกายเพื่อสร้างความแข็งแรงของ body weight ยกน้ำหนัก หรือขวิดน้ำ ก็สามารถลดการติดเชื้อ โดยทำอย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 30 นาที นอกจากนี้ รศ. นพ.นิธิพัฒน์ เจียรกุล หัวหน้าวิชาโรคระบบทางเดินหายใจและวัณโรค ภาควิชาอายุรศาสตร์ แนะนำว่า ถ้าจะให้ความเสี่ยงการติดเชื้อลดลง ก็ต้องมี 5 เรื่องที่ต้องทำดังนี้

1. กินอาหารสะอาด ครบ 5 หมู่ (ถูกสุขลักษณะ เลี่ยงหวาน เค็ม มัน)
2. งดบุหรี่ และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
3. พักผ่อนให้เพียงพอ นอน 6-8 ชั่วโมงต่อวัน
4. ทำใจให้สบาย ผ่อนคลาย ไม่เครียด
5. ออกกำลังกายในที่โล่ง หรือพื้นที่ส่วนตัว

จากสถานการณ์ที่ยังต้องมีการควบคุมการแพร่กระจาย Covid-19 แม้ว่าอุบัติการณ์การเกิดผู้ป่วยใหม่ในประเทศไม่สูงมาก แต่ทำให้เราเกิดวิถีปฏิบัติใหม่ โดยต้องรักษาระยะห่างไว้ การออกกำลังกายเดิมเป็นหมู่คณะหรือใกล้ชิดกัน เราก็ต้องปรับเป็นกลุ่มเล็กหรือทำคนเดียว เช่น เดินเร็ว กระโดดเชือก เต้นแอโรบิก เล่นโยคะ ตัวอย่างการสร้างกล้ามเนื้อ หากมีอุปกรณ์น้ำหนักอยู่แล้ว หรือนำสิ่งของใกล้ตัวทดแทน เช่น ขวดน้ำ หรือถุงทราย ก็สามารถนำมาใช้ได้ ดังนั้นตั้งแต่เดือนมีนาคมเป็นต้นมา งานสร้างเสริมสุขภาพมีการดำเนินการที่ปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ดังนี้

- จัดโครงการสร้างเสริมสุขภาพในช่วง Work From Home โดยมีชื่อว่า Fit From Home หมายถึง อยู่ที่บ้านก็แข็งแรงได้ มีการจัดทำคลิป นัดกัน 9 โมงเช้า ออกกำลังกายตามคลิปโดยมีเทรนเนอร์นำการออกกำลังกาย จัดทำสื่อสร้างเสริมสุขภาพในหลายๆ รูปแบบ เช่น บทความให้ความรู้ Infographic คลิปวิดีโอและถ่ายทอดสดการออกกำลังกาย จากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ทำให้บุคลากรรวมถึงประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการเข้าถึงสื่อต่างๆ มากขึ้น
 - ผลลัพธ์จากการโพสต์ มีผู้ติดตาม 6,225 ครั้ง ในช่วง 2 สัปดาห์ มีผู้ติดตามอย่างจริงจัง ปฏิบัติตามทุกครั้ง 527 ครั้ง บุคลากรหรือบุคคลภายนอกได้ประโยชน์จากทำออกกำลังกายที่ไม่ยาก และสามารถทำเองที่บ้านได้
 - นำเสนอ Infographic เป็นภาพนิ่งแสดงการบริหารปอดอย่างไรให้แข็งแรง มีผู้ติดตามที่มี trend สูงตามลำดับ คือ 2,549, 11,453 และ 18,379 คน
- รณรงค์ในรูปแบบออนไลน์ เรื่อง การงดสูบบุหรี่ให้สังคมตื่นตัว และเชิญชวนรณรงค์ในนักศึกษาด้วย สื่อ “Tobacco 22” เนื่อง จากข้อมูลการวิจัยพบว่า ถ้าคนเราไม่สูบบุหรี่เลยจนถึงอายุ 22 ปี ทำให้โอกาสที่จะสูบบุหรี่น้อยมาก ความเสี่ยงที่จะสูบบุหรี่ต่อเนื่องจนวัยผู้ใหญ่จะเกิดในวัยช่วงอายุ 16-22 ปี จึงจัดโครงการรณรงค์สำหรับนักศึกษาในเรื่องการไม่สูบบุหรี่ตลอดชีวิตการเป็นนักศึกษาจนสำเร็จการศึกษา เพื่อไม่ให้ติดบุหรี่ อันจะเป็นภูมิคุ้มกันอย่างดี
- ด้านนวัตกรรมใหม่ๆ งานสร้างเสริมสุขภาพดูแลสนามกีฬา สระว่ายน้ำ และ Siriraj Fitness Center จึงสร้างโปรแกรมการจูงใจบริการสถานที่ต่างๆ เพื่อเป็นไปตามแนวทางควบคุมการแพร่ระบาดของ (ศคบ.) กรณีผ่อนคลายการเข้มงวด เริ่มมีการลงทะเบียนออนไลน์ และปฏิบัติตามขั้นตอนการป้องกัน ได้แก่
 - Fitness Center สร้างระเบียบการเข้าใช้บริการตามมาตรการป้องกันของนโยบายรัฐ
 - สระว่ายน้ำ สามารถใช้ได้ตามกำหนดช่องวันช่อง และปฏิบัติตามข้อกำหนดเมื่อมาใช้บริการ
- โครงการนักศึกษาภาวะอ้วนที่ BMI มากกว่า 25 ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับการดูแลและลดน้ำหนักให้มีประสิทธิภาพ มีนักศึกษาสมัครเข้าร่วม 16 คน ระยะเวลา 3 เดือน ทุกเดือนจะมีการชั่งน้ำหนัก วัดองค์ประกอบของร่างกาย เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม มีคลิปให้ทำกิจกรรม และส่งกลับมาหัวหน้าทีม ส่งภาพอาหารมาให้ดูว่ามีการรับประทานอาหารอย่างไร มีการถามตอบในความรู้ทุกสัปดาห์ สุดท้ายมีการท้าทาย เช่น ให้ไปวิ่งมา 5 กม. และส่งภาพมาให้เห็นในกลุ่ม Burn out challenge
 - ผลลัพธ์จากการติดตามผลช่วง 1 เดือน ลดได้ทั้งหมด 8 คน และมีแผนการติดตามผลช่วง 3 เดือน ในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2563
 - มีการเสวนาของผู้กำหนดอาหาร เพื่อเสริมสร้างการลดน้ำหนัก พบว่าใน 1 เดือนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่น้ำหนักลดลง บางคนมีมวลกล้ามเนื้อเกิดขึ้น โดยมีการวัดถึงระดับบุคคล

ด้านงานวิจัย มีการศึกษาโครงการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่ดี
 ความสุขในการทำงาน โดยสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงานสร้าง
 เสริมสุขภาพ เพื่อให้เป็นต้นแบบปลูกฝังการออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร
 อาหารที่ดี วัดความสุขก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ แบ่งบุคลากรเป็น 2
 ทีม โดยทีม A มีผู้ร่วมทีมจำนวน 18 คน ทีม B มีผู้ร่วมทีมจำนวน 16 คน
 เพื่อให้ปฏิบัติได้ทั่วถึง มีนักวิทยาศาสตร์การกีฬาเป็นผู้ให้ความรู้เบื้องต้นในการ
 ออกกำลังกาย และเป็นผู้นำสอนการออกกำลังกายของแต่ละทีม มีโปรแกรมการ
 ออกกำลังกาย 3 ช่วงเวลา เช้า 6.00-8.30 น. เที่ยง 12.00-13.00 น. และเย็น
 16.00 น. เป็นต้นไป ตัวชี้วัดคือ Happinometer พบว่า ผลลัพธ์ด้านความสุขเพิ่มขึ้นทั้งความสุขทางใจ สุขภาพกาย ผลลัพธ์ด้านจิตวิทยา
 ซึ่งเป็นช่วงสถานการณ์ Covid-19 ยังมีความเครียดอยู่สูง โดยกลุ่มที่ 1 มีน้ำหนักลดสูงสุด 5.3 กก. กลุ่มที่ 2 มีน้ำหนักลดสูงสุด 5.6 กก.
 สรุปผลคือ การให้โปรแกรมการออกกำลังกายที่ดี รับประทานอาหารที่ดี คอมเม้นท์ที่ดีในกลุ่ม ก็ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการควบคุม
 น้ำหนักได้

Happinometer	ก่อน (คะแนน)	หลัง (คะแนน)	เพิ่มขึ้น/ลดลง
1. สุขภาพกายดี	64	67	+ 3
2. ผ่อนคลายดี	51	52	+ 1
3. น้าใจดี	64	63	- 1
4. จิตวิญญาณดี	68	64	- 4
5. ครอบครัวดี	61	55	- 6
6. สังคมดี	58	60	+ 2
7. ใฝ่รู้ดี	63	61	- 2
8. สุขภาพเงินดี	51	54	+ 3
9. การงานดี	62	62	0
ภาพรวม	60.2	59.7	- 0.3

รศ. ดร. นพ.ประวิทย์ อัครเสรินนท์ หัวหน้าสถานการแพทย์แผนไทยประยุกต์ กล่าวว่า การแพทย์แผนไทย (Applied Thai
 Traditional Medicine) เป็นภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษของไทยได้สั่งสมสืบทอดกันมายาวนาน มีการรวบรวมตำรายาที่ดีและจารึกไว้ ทำให้
 การแพทย์แผนไทยมีบทบาทในการดูแลสุขภาพผู้ป่วย โดยมีการพัฒนาการแพทย์แผนไทยยุคใหม่ เรียกว่า “การแพทย์แผนไทยประยุกต์”
 คือ การนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์การแพทย์เข้ามาประยุกต์เพื่ออธิบายและพัฒนาการแพทย์แผนไทย ซึ่งศาสตร์
 การแพทย์แผนไทยประกอบด้วย 4 ประเภท ดังนี้

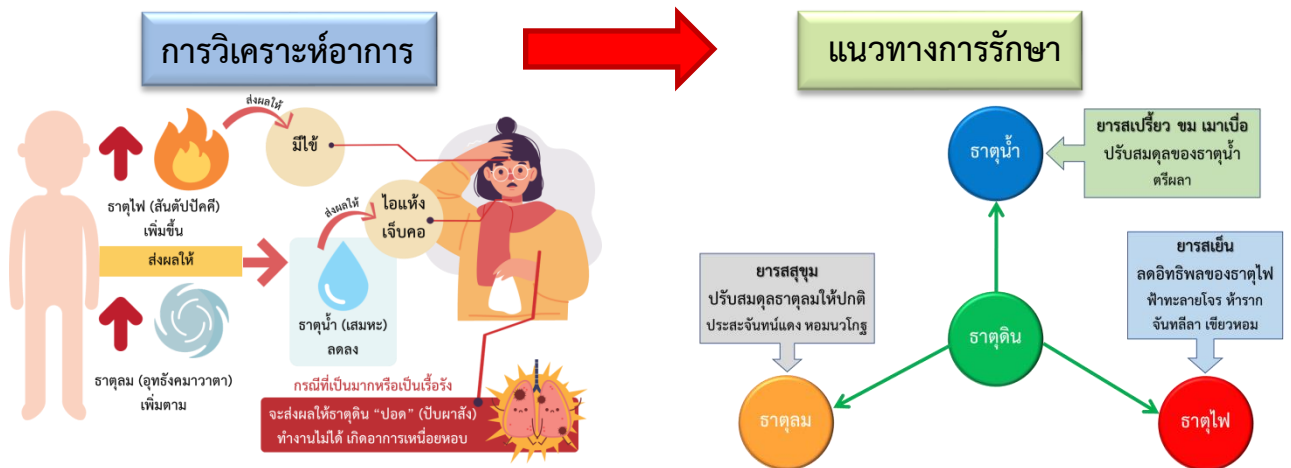
1. **เวชกรรมแผนไทย** เป็นการตรวจและรักษาโรคด้วยทฤษฎีการแพทย์แผนไทย
2. **เภสัชกรรมแผนไทย** เป็นการปรุงยาและผลิตยาสมุนไพรสำหรับรักษาโรค
3. **หัตถเวชกรรมแผนไทย** เป็นการบำบัดรักษาด้วยหัตถการ
4. **ผดุงครรภ์** เป็นศาสตร์การดูแลหญิงตั้งครรภ์ การทำคลอด การดูแลหญิงหลังคลอด รวมทั้งการดูแลทารกแรกเกิด

พท.ป.ศลิตา ประชากิจ แพทย์แผนไทยประยุกต์ กล่าวถึงบทบาทของสถานฯ ในการสร้าง Health promotion โดยมีกร
 เก็บข้อมูลความคิดเห็นจากผู้รับบริการในช่วง COVID-19 เพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม ดังนี้

1. ด้านความต้องการการบริการ ได้แก่ นวัตกรรม Telemedicine ในการตรวจรักษา การจ่ายยา
 ผู้ป่วย การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การจัดส่งผลิตภัณฑ์ ทางแพทย์แผนไทยฯ นวัตกรรมโปรแกรม
 ระบบจัดคิวออนไลน์ นวัตกรรมการให้ความรู้ด้วย Infographic และคลิปวิดีโอ ผ่านทาง
 Youtube
2. ด้านความน่าเชื่อถือและปลอดภัย ได้แก่
 - มาตรการคัดกรอง เช่น การเพิ่มการวัดอุณหภูมิกายก่อนเข้าพื้นที่ทุกคน
 - มาตรการให้บริการ เช่น การแยกพื้นที่สำหรับผู้ที่มาจากพื้นที่เสี่ยง
3. ด้านความผูกพัน ได้แก่ การติดตามการตรวจรักษาผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง ด้วยคลินิกรักษ์ใจ

พท.ป.ฉันทฉวี ธิพยเจริญธัม แพทย์แผนไทยประยุกต์ (ผู้ชำนาญการพิเศษ) แลกเปลี่ยนเรียนรู้งานวิจัยด้านสร้างเสริม
 สุขภาพ ที่เกิดขึ้นในช่วง COVID-19 ดำเนินการวิเคราะห์อาการตามทฤษฎีของแพทย์แผนไทยด้วยความสัมพันธ์ของธาตุ (ดิน น้ำ ลม ไฟ)
 เหตุเกิดจากธาตุไฟในร่างการเพิ่มขึ้น ทำให้ธาตุลมลดตาม จึงส่งผลให้มีไข้ เจ็บคอ มีเสมหะ แนวทางการรักษาโดยการปรับสมดุลของธาตุ
 ทั้ง 4 ตลอดจนแนวทางการรักษาด้วยฟ้าทะลายโจรและตรีผลา

พท.ป.สุรชาติพิทย์ มหาเจริญศิริ แพทย์แผนไทยประยุกต์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้งานวิจัยด้านสร้างเสริมสุขภาพ ที่เกิดขึ้นในช่วง COVID-19 ดำเนินการวิเคราะห์อาการด้วยเวชศาสตร์เชิงประจักษ์ (Evidence-based medicine) การทำเวชปฏิบัติมีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ (1) ภาวะของผู้ป่วย (2) ทักษะ/ความเชี่ยวชาญของแพทย์ (3) หลักฐาน (Evidence) = ความรู้ ข้อมูลหรือความจริงที่เป็นอยู่ทางการแพทย์ ทั้งที่มาจากงานวิจัย และไม่ใช่งานวิจัย เช่น ความคิดเห็น ประสบการณ์ และข้อมูลทางประวัติศาสตร์ (4) ความพึงพอใจ/สิทธิของผู้ป่วย

งานวิจัย ฟ้าทะลายโจร (*Andrographis paniculata*) ในการรักษา COVID-19

- มีการศึกษาแบบจำลองภาพสามมิติที่ประเทศจีน ระหว่างสาร Andrographalide กับ COVID 19 พบว่า สามารถลดการเจริญเติบโตและลดการแบ่งเซลล์ของไวรัสได้ จึงเป็นที่มาที่กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกนำมาศึกษาต่อยอดในหลอดทดลอง
- มีข้อมูลการจดสิทธิบัตรในประเทศจีน (CN1454592A และ CN1165302C) เป็นสิทธิบัตรการใช้ andrographolide และอนุพันธ์เพื่อรักษาโรคซาร์ส (Severe Acute Respiratory Syndrome: SARS) ซึ่งมีสาเหตุมาจากเชื้อไวรัสในตระกูลโคโรนาไวรัส (Coronavirus) เช่นเดียวกับไวรัสก่อโรค COVID-19 โดยแสดงผลของ andrographolide และอนุพันธ์ในการลด cytopathic effect ของไวรัสในหลอดทดลอง
- การศึกษาในหลอดทดลอง พบว่า สารสกัดฟ้าทะลายโจรมีฤทธิ์ยับยั้งไวรัส SARS-CoV-2 ทำให้ยับยั้งการเพิ่มจำนวนของไวรัสในเซลล์
- การศึกษานำร่อง ผลของยาสารสกัดฟ้าทะลายโจร ในผู้ป่วยโรค COVID-19 ระดับความรุนแรงเล็กน้อยถึงปานกลาง จำนวน 6 ราย ผลการทดลองเบื้องต้น พบว่า ผู้ป่วย 5 รายมีอาการดีขึ้น ร่างกายตอบสนองต่อยาได้ดี

คำเตือน ข้อมูลยาจากบัญชียาหลักแห่งชาติ

- หากใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน อาจทำให้แขนขามีอาการชาหรืออ่อนแรง
- หากใช้ฟ้าทะลายโจรติดต่อกัน 3 วัน แล้วไม่หาย หรือ มีอาการรุนแรงขึ้นระหว่างใช้ยา ควรหยุดใช้และพบแพทย์
- ควรระวังการใช้ร่วมกับสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulants) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)
- ควรระวังการใช้ร่วมกับยาลดความดันเลือดเพราะอาจเสริมฤทธิ์กันได้
- ควรระวังการใช้ร่วมกับยาที่กระบวนกรเมแทบอลิซึม ผ่านเอนไซม์ Cytochrome P450 (CYP) เนื่องจากฟ้าทะลายโจรมีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ CYP1A2, CYP2C9 และ CYP3A4

อาการไม่พึงประสงค์ อาจทำให้เกิดอาการผิดปกติของทางเดินอาหาร เช่น ปวดท้อง ท้องเดิน คลื่นไส้ เบื่ออาหาร วิงเวียนศีรษะ ใจสั่น และอาจเกิดลมพิษได้

สรุป : การสร้างเสริมสุขภาพ โอกาสจากวิกฤติ Covid-19 คือ การสร้างภูมิคุ้มกันให้ร่างกายและจิตใจแข็งแรง พร้อมต่อสู้เชื้อ COVID-19 ด้วยการออกกำลังกายในรูปแบบต่างๆ ในสถานที่โล่ง หรือพื้นที่ส่วนตัว รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ให้ครบ 5 หมู่ พักผ่อนให้เพียงพอ เพื่อเพิ่มภูมิต้านทานของร่างกายในการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รวมทั้งการใช้ศาสตร์การแพทย์แผนไทย ในการดูแลรักษา สร้างเสริม ป้องกัน และฟื้นฟูสุขภาพ ด้วยภูมิปัญญาไทย ด้วยการวิเคราะห์อาการเบื้องต้นตามทฤษฎีของแพทย์แผนไทย ให้เกิดความสมดุลของธาตุทั้ง 4 (ดิน น้ำ ลม ไฟ) ตลอดจนแนวทางการรักษาด้วยฟ้าทะลายโจรและตรีผลา ทั้งนี้ยังมีแนวทางการให้บริการ เน้นมาตรการป้องกัน ฝ้าระวังอย่างเข้มงวด ทั้งผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ เพื่อป้องกัน ควบคุมโรค ลดความเสี่ยงการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการป้องกันการแพร่กระจายและติดเชื้อ COVID-19

ผู้ถอดความรู้
นางสาวแฉล้ม บุตรอินทร์
งานพัฒนาคุณภาพ